

JA, VI ELSKER SNÅSAMANNEN!

EN ANALYSE AV MEDIEDEKNINGEN I KJØLVANNET AV
HELSEMINISTER BJARNE HÅKON HANSSSENS
TELEFONHEALING-OPPLEVELSE

AV SIV ELLEN KRAFT

Tarjei hadde mange faglige interesser. Blant de vedvarende – fra hovedoppgaven til og med doktoravhandlingen, og underveis i diverse artikler – var spørsmålet "hva er religion"?

Hvordan blir religionskategorien til, hva brukes den til, av hvem og for hvilke formål? Som han selv formulerte det i et av sine siste artikkelbidrag: "Mer enn å lete etter abstrakte definisjoner av begrepet religion, mer enn å spørre hva religion er, bør vi [...] spørre hva religion kan være, det vil si hva folk under skiftende omstendigheter mener hører inn under den religiøse sfære, hvordan de bruker religiøse symboler og legitimeringer og dermed lar religion angå det sosiale livet." Denne artikkelen er et produkt av lignende interesser og en tilsvarende fagforståelse. Empirien er hentet fra medievirkeligheten og handler om religion i den politiske offentligheten – om det bør være der, og i så fall på hvilke måter og i hva slags omfang.

Det har vært mye religion i medieoffentligheten de siste årene. Islam har vært debattert i forhold til blant annet hijab i politiet, snik-islamisering og religiøse privatskoler. Kristendommen har vært representert med blant annet statskirkens fremtid, demonutdrivelse, homofili og grenser vis à vis nyreligiøsiteten. En stortingsrepresentant har måttet gå i kjølvannet av spåkonemisbruk, diverse politikere har stått frem med fortellinger om healing og helbredelse, og ikke minst har prinsesse Märtha Louises engleskole og Snåsamannens varme hender vært gjenstand for massiv interesse, med utallige oppslag, innslag og vinklinger. Märtha Louises engler var en av de mest profilerte sakene overhodet i 2007; Snåsamannen har sprengt alle rammer for mediedekning av helbredere.

Hvorvidt det samlet sett dreier seg om økende medieinteresse for religion skal i denne sammenheng få forbli åpent¹, men det synes rimelig å fastslå at omfanget de siste årene har vært stort og variert, at det tidvis har vært politisert, og dessuten at både nyreligiositet og folkemedisin har kommet på banen. Det synes også rimelig å anta at alt dette er viktig for nordmenns forståelse av religion – hva det er og bør være, hvor det bør være og hva det kan blandes med. Medieoffentligheten er både et rom for samtale og ramme for samtaler – for hvordan vi snakker, hva vi diskuterer, hva vi vet og hvordan ingrediensene vurderes og verdsettes (se Hoover 2006).

Ideer om politikken som religionsfri sone inngår blant slike rammebetingelser. I tråd med allmenne premisser for sekulære styresett har det i norsk politikk vært vanlig å nedtone religiøse interesser og utenomverdslike referanser, eller eventuelt å begrense dem til verdier, moral og godhet.² Pressen fungerer her som vurderende instans og ”normvoktende presteskap”, for å låne et begrep fra medieviterne Sigurd Allern og Ester Pollack (Allern og Pollack 2009). Denne oppgaven skjøtter de både gjennom eksplisitt fordømmelse og mer indirekte, gjennom vinkling og innramming. Skandaler og skandalisering er innfallsvinkler til begge variantene. Ved å fremstille noe som overraskende, sensasjonelt eller skandaløst sier man samtidig noe om hva som er normalt og hvordan ting bør være (Allern 2001:68).

Denne artikkelen tar utgangspunkt i en politikerskandale knyttet til sekulære overtramp, men med overraskende vendinger og happy ending. Det dreier seg om en spin-off fra Snåsamann-dekningen, med daværende helse- og omsorgsminister Bjarne Håkon Hanssen og hans sønn i hovedrollene, og telefonhealing som skandalens utgangspunkt og sentrale fokus. Nærmere bestemt meldte VG i januar 2009 at Hanssens kolikkplagede spedbarn noen år tidligere var blitt telefonhealet av Snåsamannen, og da altså med Hanssen som det talende mellomledd. Saken ble lansert med skandalens typiske karakteristika: plassering og oppslag (mesteparten av forsiden av Norges største avis), og avsløring av antatt problematiske forhold (”helseministeren ba Snåsamannen om hjelp”, ”risikerer å bli latterliggjort”). Den ble deretter holdt varm gjennom kommentarer fra politiske kritikere og støttespillere, så vel som av ymse eksperter og journalistiske kommentatorer. Støttespillerne berømmet utspillet som modig og ærlig. Kritikerne beskrev det som dumt og uforsvarlig, blant annet på grunn av

mulighetene for legitimerende effekt på alternativ medisin og religiøse behandlingsformer. Interessant nok var det like fullt Snåsamann-siden som ”vant” debatten, og heri ligger sakens relevans. Det usedvanlige ved Snåsa-Hanssen-saken gjør den velegnet for en studie av forholdet mellom religion og politikk i offentligheten. Saken sier noe om hva som under normale omstendigheter regnes som religiøse overtramp, men også om muligheter for formildende omstendigheter, blant annet i forhold til type religion, grad av religiøsitet og hva som i det hele tatt får status som religion.

Kildemessig har jeg forhold meg til den sekulære medieoffentligheten, det vil her si aviser (først og fremst de riksdekkende), og tv og radio i perioden 26.01.09 og noen uker fremover. Målet har ikke vært å dekke alt som har vært skrevet og analysere det i detalj, men å skaffe meg oversikt over sentrale trekk, mønstre og tendenser. I tråd med diskursanalytiske perspektiver har jeg vært opptatt av hva deltakerne debatterte, så vel som av tause premisser for debatten og det omlandet av verdier og holdninger som bidro til å strukturere den.

Vi skal aller først se på overgripende trekk ved Snåsa-Hanssen saken med fokus på omfang, innhold, deltakere og problemstillinger. Deretter følger en tredelt forklaring på den over nevnte happy ending og overraskende vendinger, samt en diskusjon av kritikernes posisjon og talebetingelser.

OVERGRIPENDE OM MEDIEDEKNINGEN

Hanssens kolikk-historie var førstesidesoppslag i VG den 26.01.09. Den ble samme dag videreformidlet i stort sett det som finnes av nett-aviser og radio- og TV-nyheter, og var dagen derpå slått opp i så vel riksdekkende aviser som lokale. To uker seinere var Snåsamannen og Hanssen fortsatt representert på ”Kremtoppen,” Sol.no’s kjendishitliste basert på avstemminger på nettet³ – Snåsamannen på en overlegen førsteplass, Hanssen på fjerde. I tillegg til radio- og avis-Norge, hadde da Hanssens Snåsamann-historie vært tema på blant annet RedaksjonEn, Tabloid, Lørdagsrevyen og Grosvold. Nesten et år seinere (den 31.12.09) ble nøkkelingrediensene gjentatt i NRK1s årlige nyhetskavalkade på nyttårsaften.

Medieinteressen kan i utgangspunktet forklares med skandale- og sensasjonspotensial. Bjarne Håkon Hanssen brøt med tradisjonen for å holde religion utenfor politikken. Han gjorde det som helseminister, og han

gjorde det med en sak fra sitt eget departement. Snåsamannens evner hadde på det tidspunkt vært gjenstand for en opphetet debatt med hensyn til spørsmål om bevisførsel og dokumentasjon, og temperaturen sank ikke akkurat med dette bidraget. VG-nett leverte allerede den 26.01 en sak under overskriften "Hanssen risikerer å bli latterliggjort", en profeti de selv bidro til å oppfylle gjennom innhenting av kommentarer fra PR-ekspert Jarle Aabø og religionshistoriker og skeptiker Asbjørn Dyrendal. I dagene som fulgte, kom også representanter for Den norske Legeforening på banen, sammen med forbrukerombudet og enkelte politikere og forskere. Ankepunktene var mer eller mindre sammenfallende. Hanssens kolikkhistorie ble for det første vurdert som undergravende med hensyn til det departementet han stod i spissen for og den vitenskapen som ligger til grunn for det. Derneft, og i forlengelse av dette punktet, oppfattet man utspillet som en indirekte støtteerklæring til det alternativmedisinske feltet. For eksempel beskrev Dyrendal utspillet som "ytterst uansvarlig for en helseminister", og i tillegg "jævlig dumt" (VG-Nett 26.01.09). Biologiprofessor Kristian Gundersen mente også at uttalelsene var "uansvarlige" og "svært uheldige", og videre at AP-toppenes hyllest av Snåsamannen svekket partiets troverdighet, og fikk dem til å fremstå som motstandere av vitenskap.⁴

Medieforskerne Sigurd Allern og Ester Pollack hevder i *Skandalenes markeds plass. Politikk, moral og mediedrev* (2009) at et kjennetrekke ved politikerskandaler er at potensielle støttespillere trekker seg unna. Ingen ønsker å bli identifisert med en politiker i fritt fall. Kritikerne var i denne saken raske med å komme på banen, men mange var også positive. Ikke minst stod de politiske støttespillerne nærmest i kø, noe som antagelig betyr at de *ikke* oppfattet saken som farlig, og at de kanskje til og med så muligheter for politisk gevinst. I alle fall kom en rekke Arbeiderpartikolleger på banen med støtteerklæringer; så mange at det ifølge en av mange bloggere kunne se ut for at en "kokko-epidemi" hadde rammet det ellers så jordnære og trauste Arbeiderpartiet.⁵ Mangeårig tillitsvalgt i Arbeiderpartiet, Frederik Mellem, var heller ikke nådig. "Hva blir det neste kravet for en tillitsvalgt i Arbeiderpartiet?" spurte han i et TV2-innslag. "Skal vi ha ekstra politiberedskap ved fullmåne fordi noen er redd for varulver? Skal soldatene våre i Afghanistan bli utstyrt med lykkeamuletter og harelabber?"⁶

De politiske støttespillerne samlet seg stort sett om tre punkt. For det første var de kritiske til det de oppfattet som et reduksjonistisk vitenskaps-

syn. For det andre viste mange av dem til personlig erfaring med healing, og for det tredje ble kolikkfortellingen innlemmet i *våre tradisjoner*, som typiske for oss. Begrunnelsene resulterte i en ny serie sensasjonsoppslag. Lege og SV-representant på Stortinget Olav Gunnar Ballo fikk for eksempel brorparten av VGs forside den 29.01.09 på en uforbeholden støtte til Hanssens kolikkhistorie, krydret med egne erfaringer av blodstopping via bønnevers. Saken ble fulgt opp av gravende journalistikk i hans hjemtrakter og påfølgende nye avsløringer. Blant annet meldte den Tromsø-baserte regionsavisen *Nordlys* over hele forsiden den 31.01.09 at helsepersonell ved Universitetssykehuset i Nord-Norge har brukt helbredere og blodstopper, og det ”også uten at pasienten har bedt om det”. Kilde var tidligere UNN-direktør Knut Schröder, som dessuten kunne melde at sykehuset har hatt en healer på lønningslista (*Nordlys* 31.01.09). To dager tidligere meldte en lang rekke medier, deriblant Dagbladet, at daværende nestleder i Arbeiderpartiet, Helga Pedersen, hadde beskrevet blodstopping og andre typer healing som ”helt normalt” der hun kommer fra, og at hun selv – som same og nordlending – er ”åpen for alt dette” og ”heier på Snåsamannen” (*Dagbladet* 29.01.09). Det samme gjorde Stortingspolitiker Alf E. Jakobsen fra Hammerfest (*Nordlys* 31.01.09) og Kåfjords ordfører Bjørn Inge Mo. Sistnevnte er leder av Tromsø Arbeiderparti, medlem av Sentralstyret på landsplan, og kjent som praktiserende helbreder. Til TV2 nyhetene fortalte Mo at denne slags praksis eksisterte lenge før skolemedisinen og har forblitt et supplement til den. Nærmere bestemt oppfatter han helbredere som en naturlig del av primærhelsetjenesten, og dessuten som viktige og gratis bidrag til fellesskapet.⁷ Snåsa-effekten på nordnorske medier var forøvrig unik med hensyn til omfang, men ellers ikke enestående. Tvert imot kunne en rekke lokalaviser fortelle om ”sin” Snåsamann og lignende virksomhet med lokale snitt. Politikere fra konkurrerende partier kom også på banen, om enn i mindre omfang og antall. Høyremann og tidligere helseminister Ansgar Gabrielsen opplyste offentligheten om at han ”også ville ha bedt Snåsamannen om hjelp dersom han trengte det” (27.01.09).⁸ Det samme ville Kristelig Folkepartis Dagfinn Høybråten, mens Venstres Trine Skei Grande meldte at hun allerede hadde gjort det. Nærmere bestemt skal hun ha rådført seg med Snåsamannen i flere politiske saker, blant annet om hvorvidt hun burde stille til valg i Oslo eller Nord-Trøndelag.⁹

Responsen fra presse-Norge i form av kommentarer og ledere var kritisk, men stort sett dempet. Ingen av de politiske kommentatorene

vurderte publiseringen av kolikkhistorien som en strålende idé og et klokt politisk trekk, men de var heller ikke veldig opprørte. For eksempel hevdet politisk redaktør i VG Hanne Skartveit at hun ikke trodde saken ville ramme Hanssen, fordi han ”ikke trekker konklusjoner av det han har opplevd”.¹⁰ Finansavisens redaktør Trygve Hegnar, som de siste årene har vist seg som en av medie-Norges mest hardtslående religionskritikere, nøyde seg med et lett spydig forslag om skifte av departement (16.02.09).

SNÅSA-RELIGIØSITETENS LEGITIMITET

Sensasjonsdimensjonen forsvant aldri fra mediedekningen, og var helt klart viktig for sakens omfang og intensitet. Men det var like fullt Snåsamannen, Hanssen og sympatisørene som etter hvert skulle fremstå som debattens vinnere. Det var tilsynelatende også kritikernes vurdering. For eksempel påpekte Kristian Gundersen flere ganger at han i denne saken opplevde det som vanskelig å nå gjennom, og at det ikke er ”klima for å være skeptiker om dagen”.¹¹

Jeg skal her se på tre årsakskomplekser som etter mitt skjønn var avgjørende for denne sakens utvikling og utfall. Det skal dreie seg om Snåsamannens helt usedvanlige posisjon i medieoffentligheten. Det skal dreie seg om religionstype og -grad, og det skal dreie seg om folkelighet og norskhet.

Overføring av religiøs legitimitet – Snåsamannens posisjon i medieoffentligheten

Snåsamannen var allerede etablert i medieoffentligheten idet Bjarne Håkon Hanssen kom på banen med sin kolikkhistorie. Det var antagelig avgjørende for sakens videre utvikling. Nærmere bestemt er det sannsynlig at Snåsamannens helt unike posisjon bidro positivt til synet på helseministerens bruk av ham. Dette er ikke en hvilken som helst helbreder. Snåsamannen finnes i en divisjon for seg selv, som hyllet og feiret i nærmest alle leire og alle slags miljøer. Selv skeptikere og ateister synes stort sett å være enige om at dette er et godt menneske og en klok mann.¹² Som VG uttrykte det på lederplass den 27.01.09: ”Vi vet ikke hva Snåsamannen er. Men vi er sikre på at han ikke er en humbugmaker”.

Joralf Gjerstad (f.1926) ble rikskjendis i kjølvannet av Ingar Sletten Kolloens biografi om ham. *Snåsamannen – Kraften som helbreder* toppet

bestselgerlistene i store deler av 2008, og endte med et salgstall på 120 000 eksemplarer som årets mest solgte bok.¹³ Mediene bidro til salget og kometkarrieren gjennom en helt usedvanlig massiv dekning. Snåsamannen var medie-Norges mest profilerte nordmann vinteren 2008–2009, og ble for 2008 kåret av Dagbladet til ”Årets maktklatrer”. Ifølge NA24-Propagandas medieguide var han i perioden oktober 2008 til januar 2009 omtalt i 856 artikler, hvorav 603 bare i desember, og ifølge Googles trendbarometer skåret han i samme periode høyere på søkerpopularitet enn statsministeren. Av religiøse personligheter ble han bare slått av Jesus, som hadde dobbelt så mange.¹⁴

Kolloens bok er ikke den første av sitt slag. Journalisten Arvid Erlandsen publiserte i 2000 biografien *Med varmt hjerte og varme hender: Trollmannen Joralf Gjerstad fra Snåsa*. NRK 1-dokumentaren ”Kjenner du varmen” har også biografiske trekk og er i likhet med de to biografiene basert på et nært samarbeid med Gjerstad. I tillegg har Gjerstad utgitt to selvbiografier: *Å stå i lyset* (2006) og *Det godes vilje: Minner fra liv og virke* (2004); ifølge Gyldendal forlag arbeider han for tiden med en tredje, med planlagt lansering høsten 2010.

Samtlige av de over nevnte bøkene ble forbigått i stillhet, mens NRK-dokumentaren satte seerrekord da den først ble vist den 9.10.06. Vel en halv million nordmenn skal ha sett programmet; mer enn dobbelt så mange som vanligvis så seriens programmer (Hoff 2009). Like fullt var det først med Kolloens biografi at Snåsamannen ble rikskjendis og hans livsverk bestselgermateriale. Årsakene til det er trolig sammensatte, men Kolloen selv var helt klart en viktig faktor. Kolloen var kjent for medie-Norge som journalist, redaktør og forlagsredaktør, og som en anerkjent biograf, blant annet gjennom en prisbelønt biografi om Hamsun (*Svermeren* 2003). Samlet bidro dette til at *Snåsamannen* ble lagt merke til og trukket frem. Videre så ble boken raskt plukket opp, debattert (og støttet) av profilerte kulturpersonligheter som høyesterettsadvokaten og antroposofen Cato Schiøtz, noe som antagelig gav den en boost fra starten og gjorde den til en snakkis. Muligens kan også Kolloen og de nevnte kulturpersonlighetene tenkes å ha satt sitt høyklassestempel på Snåsamannen, og dermed ha utvidet interessefeltet. Før Kolloens biografi fantes denne slags fenomener i den kulørte ukepressen og som fortellinger på folkemunne (se også Alver og Selberg 1992).¹⁵ Etter Kolloens biografi har de sirkulert i nye og kulturelt sett mer opphøyede rom, som Morgenbladet, Aftenposten og

Litteraturhuset, og dermed også i rom som kjønnsmessig er åpne og inkluderende.

Innholdsmessig kan flere faktorer trekkes frem. Først og viktigst er antagelig pasientfortellingene – det faktum at det er veldig mange av dem og at mange av pasientene (og vitnene) har status som særlig troverdige. ”De kloke” har tradisjonelt fått sin status gjennom aksept (Selberg 2009); slik er det også med Snåsamannen. I kjølvannet av mer enn femti års virke som helbreder, finnes et vell av bekreftende fortellinger om hans evner. Kolloens biografi har slike fortellinger som sin røde tråd og sentrale fokus. Dette er ikke et forsøk på å forklare, forstå eller analysere fenomenet. Det er et forsøk på å overbevise og helbredelsesfortellinger er det viktigste argumentet. 50 000 mennesker skal gjennom årenes løp ha blitt behandlet av Snåsamannen. Kolloen forteller om noen av dem, med utgangspunkt i Gjerstads beskrivelser og intervjuer med pasienter. I tillegg har han innhentet støtteerklæringer fra leger og forskere, deriblant representanter for NAFKAM – Nasjonalt senter for forskning på komplementær og alternativ medisin.

Snåsamannens posisjon i medieoffentligheten kan også relateres til en nærmest fullendt samling av det som per i dag synes å være kriteriene for ekte, legitim og god religion. Et slikt kriterium er at religion og penger ikke må komme i berøring med hverandre, eller at pengeoverføringer på en eller annen måte må kamufleres. Kolloen understreker at Snåsamannen aldri har tatt betalt for virksomheten, og at han til og med har tapt penger på den, blant annet i form av skyhøye telefonregninger. I mediedekningen har dette nærmest vært et obligatorisk element, og da gjennomgående som indikasjon på både hederlige intensjoner og evner som helbreder. Biskop Tor Singsaas hevdet for eksempel i kjølvannet av hans samtaler med Gjerstad i Nidarosdomen, i forbindelse med Olavsdagene i 2009, at møtet ikke var å forstå som en kirkelig aksept av alternativ helbredelse. Derimot er ”det Gjerstad representerer [...] så formidabelt. Det bærende er at han har gjort alt gratis.”¹⁶

Alder trekker antagelig i samme retning. Ideen om at ekte religion er gammel er utbredt i religionshistorien, deriblant i vår tid og vestlige sammenhenger. I Snåsamannens tilfelle dreier det seg dessuten om tradisjoner som i tillegg til å være gamle også er *våre*, og som dermed kan fremstå som en religionenes variant av kulturarv – et fenomen som de siste årene har bredt om seg, internasjonalt og i Norge. Kulturforskeren Anne Eriksen hevder om dette relativt nye fenomenet at kulturarv rommer ”alt

som er hyggelig og (litt) gammelt”, og at det generelt har status som viktig og verdifullt (Eriksen 2009:478). Kulturarv er i seg selv uangripelig, forbundet som det er med våre røtter og vår opprinnelse. I likhet med det nært beslektede begrepet ”tradisjon” er det knyttet til positive assosiasjoner som ekthet, historie og forbindelse med fortiden.

Religiøs minimalisme – ”det er mer mellom himmel og jord”

Ekte religion er gammel og gratis, ifølge de perspektivene som har vært diskutert så langt. Men antagelig er også omfang viktig. *For mye* kan i kombinasjon med gammelhet konnotere uvitenhet, tradisjonalisme og konservatisme. *Gammel, gratis og dempet* synes derimot å ha fått status som kinderegg-versjonen av religion i medieoffentligheten. Dette er uansett Snåsamannens versjon, slik den fremstilles i Kolloens biografi. Kolloen fokuserer i svært liten grad på religion og fremstår som fullstendig uinteressert i metafysiske forklaringer. Han nevner kristendommen i forbindelse med Gjerstads virke som klokker og kirketjener, men er for øvrig taus om religiøst ståsted, rammeverk og motivasjonsfaktorer. Interessant nok er dette det punktet som skiller seg klart fra både Erlandsens biografi og NRK-dokumentaren. Førstnevnte indikerer allerede i tittelen (”Trollmannen Joralf Gjerstad fra Snåsa”) et fokus på det mirakuløse og overnaturlige. NRK-dokumentaren presenterer statskirken som hans religiøse rammeverk, og – i tråd med denne innrammingen – hans helbredende evner som sjeldne og uforklarlige (Hoff 2008:76).

Bildet av en minimalistisk religionsvariant følges opp av Kolloens iscenesettelse av seg selv som *nøktern skeptiker*. Dette er en gjennomgående figurasjon, som kommer til uttrykk i boken, så vel som i intervjuer og presseomtale, og både indirekte og uttalt. Allerede bokens første avsnitt spikrer dette budskapet. Vi introduseres her for det første møtet mellom Gjerstad og Kolloen, gjennom to setning som beskriver settingen. Deretter, som Gjerstads første ”klarsynte” beskjed til Kolloen heter det:

”Du er skeptisk du, Kolloen, ja!”

Det trenger man ikke være synsk for å registrere, tenker jeg, og gir meg med inn (Kolloen 2008:13).

Skepsis og nøkternhet er overlappende forankringspunkter i mediedekningen, deriblant i anmeldelsene av biografien. Begge bidrar til bildet av

en ærlig, rederlig og uhildet instans, som simpelthen *sier det som det er* – uten å verken legge til eller trekke fra. Skepsis utelukker sin motsetning (godtroende, allerede troende, naiv). Og det er i likhet med nøkternhet vitenskapen og realismens språk. Det er langt mellom de høytsvevende metaforene i Kolloens biografi, og få eksempler på følelsesladet begrepsbruk eller personlige erfaringer. Nøkternhet uttrykkes samtidig gjennom forbehold og begrensninger, blant annet i form av redegjørelse for manglende medisinsk bakgrunn for Kolloens del. Bruk av dokumentariske grep som dialogform virker antagelig i samme retning – som seriøsitetsmarkør og realitetsfundering. Kolloen skriver kort og direkte, ofte i dialogform mellom seg selv (som spørsmålstiller) og Gjerstad (som han gjennomgående omtaler med etternavn).

Dagbladets Cathrine Krøger er en av flere anmeldere som lot seg imponere av denne typen stil og retorikk. Kolloens biografi er ”særdeles nøktern”, skriver hun. Selv ble hun så nysgjerrig at hun valgte å møte opp på pressekonferansen i forbindelse med utgivelsen. Der ”snek jeg meg til et kort møte med mannen fra Snåsa. Han la sin store varme pote på min særdeles vonde skulder. Skuldra var ikke vond da jeg syklet derfra” (*Dagbladet* 20.10.08). Johan O. Jensen innleder sin anmeldelse for *Adresseavisen* slik: ”Det fins som kjent mer mellom himmel og jord ... Forfatteren gjør her mer enn de fleste for å nærme seg uløselige spørsmål” (*Adresseavisen* 13.10.08). Selve bokprosjektet beskrives som ”velskrevet, nært og samtidig nøkternt innenfor et svært vanskelig tema”, før det avslutningsvis påpekes at boken er noe ”tematisk repeterende” og at Kolloen ikke helt klarer å holde distansen. *Gudbrandsdølen*s Camilla Berg Hansen er derimot entydig positiv, og dessuten nær kjernen i det jeg har beskrevet som diskursive premisser og forankringspunkter. Berg Hansen innleder anmeldelsen med å sitere bokens åpningsscene: ”Du er skeptisk du, Kolloen, Ja!” og fastslår deretter at ”det har han helt rett i”. Stikkordene ”ærlig” og ”rett på sak” er i det hele tatt kjennetegnende for boken, ifølge Berg Hansen.

[Kolloen] går fra skeptisk til nysgjerrig til å tydelig å føle seg mer åpen. Gjerstad, på sin side, legger kortene på bordet og forteller sin historie fra første stund. Det er litt av en historie. [...] Tonen er gjennomgående ujålete, nøktern og saklig. Nettopp her ligger styrken i boka.¹⁷

Bjarne Håkon Hanssens kolikkhistorie følger føringene i Kolloens biografi og den positive mediedekningen. Dette er også en historie som begynner med skepsis. Det var desperasjon heller enn overbevisning som lå bak avgjørelsen om å ringe Snåsamannen, og det var først i møte med håndfaste, selvopplevde bevis at han endret mening. Men da altså ikke i form av noen form for hallelujaopplevelse eller religiøs oppvåkning. Hanssen konstaterte ganske enkelt at det virker. Han kunne ikke forklare hvorfor eller hvordan, og var tilsynelatende ikke interessert i det. Det han, og veldig mange av sympatisørene gjorde, var å slå fast at ”det finnes mer mellom himmel og jord”. Forbløffende mange brukte akkurat denne formuleringen. Kolloen sa det. Hanssen gjentok det flere ganger. Mange av journalistene gjorde det.

Typisk for diskursen er også at himmel og jord-referansen får henge i lufta. Den spesifiseres eller forklares ikke videre eller nærmere, og deri ligger antagelig dens bruksnytte. Himmel og jord-referansen nedtoner de religiøse elementene, uten eksplisitt å fornekte dem, samtidig som den åpner for religiøse tolkninger uten eksplisitt å si det. Utsagnet kan også forstås i retning senmoderne honnøregenskaper som undring, nysjerrighet og tvil, og som en motsats til dogmatisk ateisme, på den ene siden, og religiøs fundamentalisme og fanatisme, på den andre. Ikke minst åpner det for ydmykhet og respekt. Hanssens politikersynd (å blande religion inn i politikken) kan slik forklares og unnskyldes med hans respekt for folk flest og folkelige tradisjoner, og ikke minst hans vilje til å ta på alvor muligheten for at de kan ha rett. I tillegg fremstår det som uklart om det faktisk dreier seg om en politikersynd, dvs. om Hanssen har blandet religion i politikken, eller om dette snarere er å regne som fremtidens fakta. Ved å posisjonere Snåsamannen i religiøsitetens grensesoner eller utenfor religionsfeltet åpner Kolloen for flere muligheter. Dette handler om mirakler ja, men kanskje av typen *fremtidens vitenskap* – fenomener som *ennå ikke* er bevist av vitenskapen, men kanskje kan bli det.

Folkelighet og norskhet

Folkelighet har tradisjonelt sett vært viktig for Arbeiderpartiet, og har for Bjarne Håkon Hanssen vært et varemerke. Arbeiderpartiets folkelighet konstitueres i opposisjon til elitisme, og kanskje også til intellektualisme og akademisk danning. Og det er vevd sammen med det Tore Rem har omtalt som de fremste av norskhetens dyder – det å være kjekk og alminnelig

(Rem 2002). Snåsamannen er et usedvanlig renskåret bilde av folkelighet, kjekkhhet og alminnelighet, og det med en variant som er utvetydig norsk. Dette er våre tradisjoner, på bygde-Norges grunn – tjukk dialekt, six pence og lusekuft, jordnær beskjedenhet, kaffe og kone på kjøkkenet. Hanssens AP-støttespillere snakket ikke om tro eller teologi. De snakket om tradisjoner og stedstilknytning – om hvor vi kommer fra, og hva som har vært vanlig der. I likhet med ”kulturkristendommen,” som med sitt fokus på verdier og interesser er en arbeiderparti-favoritt, dreier det seg her om en minimalistisk religionsform – om religion som de positive kreftene som har formet og dannet oss. Men der kulturkristendommen først og fremst har sitt utspring i den normative og institusjonelt basert kirkereligiositeten, har helbrederne åla Snåsamannen befunnet seg i kristelighetens mer tvetydige grensesoner. Helbrederne har ingen plass i den luthersk protestantiske tro, og har fra kirkens side vært mer eller mindre problematiske.

Det ”åndelige toppmøtet” (for å bruke NRKs formulering) mellom Snåsamannen og biskopen i Nidarosdomen i 2009 markerte at dette ikke lenger er situasjonen. Den norske kirke har offisielt sett blitt åpnere og mer inkluderende, og den har definitivt trykket Snåsamannen til sitt bryst. En lignende oppgradering har funnet sted i den sekulære medieoffentligheten. Da folkloristene Torun Selberg og Bente Alver arbeidet med sin doktoravhandling om folkemedisin på slutten av 1980- og begynnelsen av 1990-tallet fant de at medieinteressen for den slags var begrenset til ukebladene (Alver og Selberg 1992), og dermed altså til det populære/lavkulturelle og kvinnedominate sjiktet av medie-Norge. Selbergs student, Siri Hoff, påpeker i sin masteroppgave fra 2008, at dette ikke lenger er tilfelle (Hoff 2008:23, se også Mathisen 1997). Det ser nå ut for at aviser, TV og radio er sentrale i forhold til trading av folkemedisin (ibid). Sammenlignet med den gjennomgående negative omtalen av New Age og nyreligiositet, er omtalen av Snåsamannen også overraskende positiv. Snåsamannen vekker interesse i ”alle samfunnslag”, som NRKs nyhetskavalkade formulerte det i forbindelse med 2009-sendingen, deriblant altså den stort sett skeptiske og religiøst sett umusikalske journaliststanden.¹⁸

Det er liten tvil om at mediene selv – deriblant den nevnte NRK-dokumentaren og Kolloens biografi – har bidratt sterkt til Snåsamannens klassereise. Det er heller ikke tvil om at dette løftet var avgjørende for at Hanssens Snåsamannfortelling skulle slå an, og kanskje også for at den i det hele tatt skulle nå medieoffentligheten. Nærmere bestemt er det neppe

slik at alle former for folkelighet vurderes som positivt i Arbeiderpartikretser, eller at ideal-norskheten har rom for all slags alminnelighet. For eksempel er det sannsynlig at mange nordmenn tror på grunnleggende New Age-konsepter, og at disse i den forstand er folkelige og alminnelige. Men Hanssen hadde trolig fått langt hardere medfart om hans pasienthistorie handlet om regresjonsterapi eller energibalansering. Når kolikk-historien stort sett fremsto som akseptabel skyldes det blant annet at det uvitenhetspreget som i mange miljøer har vært forbundet med helbredere (Alver og Selberg 1992) er blitt erstattet av en aura av vitenskapelighet, og antagelig også at maskulin dannelsen (veldig mange av Snåsamannens frontkjempere har vært menn) har bidratt til å modifisere inntrykket av helbrederfeltet som kvinne-dominert.

Kritikernes posisjon

Skeptikerne argumenterte slik religionskritikere pleier å argumentere. De valgte en rasjonalistisk diskurs, preget av vitenskapelig nøkternhet, saklig rasjonalitet og latterliggjøring av motstandere.¹⁹ Det har de siste årene vist seg som en vinner,²⁰ men altså ikke her. En mulig årsak er at Hanssen og hans støttespillere lyktes i å definere ”personlig troverdighet” som avgjørende med hensyn til spørsmål om dokumentasjon, og i forlengelsen av det at spørsmålet om virkning ble redusert til motpolene sannhet – løgn. Med andre ord ble spørsmålet ikke bare om Snåsamannen, Hanssen og tusenvis av støttespillere tok feil, men om de løy, og hvorfor de i så fall skulle gjøre det?

Det faktum at Snåsamannen allerede hadde vært definert som *et godt menneske* gjorde ikke saken enklere for kritikere. Typisk for godhetsdiskurs er at den beskytter sine ingredienser mot kritikk, og at den gjør det ved å posisjonere sine kritikere som onde; som godhetens opposisjon og dermed som onde (Loga 2003). Snåsamannens variant fremstod dessuten i det Hanna Arendt omtalte som den egentlige godhetens *skjulte* forstand – den som virker uten tanke på belønning eller anerkjennelse. Med Arendts ord: ”Den motsigelsesfrie gode handling skjer uten belønning til den barmhjertige, det vil si uten tilskuere eller i det skjulte” (sitert i Loga 2002:33). Snåsamannens tilbaketrukne posisjon og personlige beskjedenhet fremheves av begge biografene, og av mange av de støttespillerne som får ordet i Snåsamannens egne publikasjoner. Som en sambygding formulerer det i et portrett, gjengitt i Erlandsens biografi, ”Dei gode gjerningar har

han gjort i stillheit” (Erlandsen 2000:92). Utallige intervjuer og totalt fire biografier, deriblant to selvbiografier, ser ikke ut for å ha rokket ved bildet av en beskjeden mann som virker i det skjulte.

Mediespesifikke betingelser kan også ha bidratt til å vanskeliggjøre skeptikernes posisjon. Journalistforskeren Harald Hornmoen kommenterte om valget av retorikkformer hos henholdsvis Bjarne Håkon Hanssen og Kristian Gundersen at:

Det er påfallende å sjå at Bjarne Håkon Hanssen tek i bruk ei personlig forteljing når han skal grunngje kvifor han har fått tiltru til Snåsamannen. Måten han fortel dette på, skaper sympati blant sjåarane.

Gjennom språket sitt appellerer han til kjensler og skaper truverde gjennom å fortelje ei personlig historie. Den personlige forteljerstilen gjer at dette verkar nært. Det angår oss. Gundersen derimot gjer som mange andre akademikarar. Han prøver å overtyde ved å argumentere rasjonelt. Det er sjølsagt ikkje nokå gale i dette, men i fjernsynssammenheng kan det lett verke doserande og arrogant å bare bruke ein argumenterande diskurs (sitert i Landsverk 2009: 15–16).

Gundersen var gjennomgående elegant, velformulert og kunnskapsrik. Han kunne uten problemer sette støttespillerne på plass. Han gjorde det, ofte med hevede øyenbryn og oppgitt holdning. Og han tapte antagelig på det. Som redaktør i *Ukeavisen* Magne Lerø formulerte det: ”Professor Kristian Gundersen oser av rasjonell hybris når han slakter helseminister Bjarne Håkon Hanssen for å fortelle at Snåsamannen hjalp den lille sønnen hans” (26.01.09).

Mens omsorgsdimensjonen antagelig beskyttet Hanssen mot kritikk, bidro det som her fremstod som et angrep på omsorg trolig til å forsterke det negative inntrykket av Gundersen. Førstnevnte er en god mann, ifølge denne konstruksjonen. Gundersen er slem, ufølsom og autoritær, og han er det som representant for vitenskapen og helsevesenet. Sistnevnte er antagelig et viktig poeng. Vi bombarderes daglig av skrekkehistorier fra helsevesenet ”i et av verdens rikeste land” – fortellinger om arroganse og ufølsomhet, om mangler og feil, og om manglende vilje til selvkritikk og refleksjon. Gundersen gav ansikt til slike fortellinger, og han gjorde det med usedvanlig perfeksjon. Motsatt fremstod Snåsamannen og alternative behandlingsformer tilsvarende positivt – som åpne, dynamiske, ydmyke og samarbeidsvillige.

AVSLUTTENDE KOMMENTARER

Bjarne Håkon Hanssens kolikk-historie var på flere måter en atypisk mediebegivenhet. Det er for det første uvanlig at sentrale politikere står frem i medieoffentligheten med denne slags fortellinger. Det er for det andre uvanlig at den slags får status i medieoffentligheten som legitimt. Forklaringen er trolig sammensatt. Det er sannsynlig at Snåsamannens helt unike posisjon bidro positivt til medieoffentlighetens respons til Hanssens fortellinger om ham. Snåsamannens religionsform, slik den ble presentert av Kolloen og i media, oppfyller det som i dag utgjør kriteriene for *ekte* religion (gammel og gratis). Det dreier seg videre om en minimalistisk religionsform, som dessuten er god og nyttig, og som tilhører oss – vår historie, vår religionsarv og våre tradisjoner.

Snåsa-religion ivaretar mange av de samme interessene og oppgavene som de siste tiårene har vært forbundet med nyreligiøsiteten, men altså uten nyreligiøsitetens stigmatiserende image. Både folkereliøsiteten og nyreligiøsiteten handler for en stor del om alternativ medisin, og assosierte elementer som kritikk av skolemedisinen og holistiske perspektiver. Snåsareligiøsitetens fordel er at den spiller på lag med medieoffentlighetens vurderinger av ekthet og legitimitet. Dette er folkelig i ordets bokstavelige forstand – for alle mulige slags mennesker, interesser og prosjekter. Snåsareligion, for å holde meg til diskursens metaforikk og forankringspunkter, kan kombineres med nær sagt alt mellom himmel og jord, og forutsetter lite utover vage og uforpliktende antakelser og muligheter.

NOTER

1. En rekke forskere har de siste årene argumentert for at medienes interesse for religion er økende. For eksempel hevder religionshistorikeren Tim Jensen om danske forhold at "During the last 15 years, religion has taken up more and more space into the Danish media, be they newspapers, radio, television, or weekly magazines" (Jensen 2006:119).
2. Som Arne Bugge Amundsen har påpekt forventes kirken å tale om nødhjelp og fred i offentligheten, men ikke om mirakler (Bugge Amundsen 1997). Om den norske varianten av sekularisme, se Bangstad 2009. Om religion i offentligheten generelt, se Smith 2008.
3. 7.02.09, <http://www.sol.no/underholdning/kremtoppen/topp10menn.php> (besøkt av meg 7.02.09).
4. www.tv2nyhetene.no/innenriks/politikk/article2537711.ece (besøkt av meg 6.02.09).
5. <http://sosialdemokrat.blogspot.com/2009/01/hr-vi-enrdgrnn-epidemi-pa-gang.html>, publisert 29.01.09 (besøkt av meg 30.11.09). Meg bekjent har Snåsamannens bakgrunn som arbeiderpartipolitiker ikke vært tematisert i media i særlig grad.
6. www.tv2nyhetene.no/innenriks/politikk/article2537711.ece (besøkt av meg 6.02.09).

7. www.tv2nyhetene.no/innenriks/politikk/article2535939.ece
8. www.nrk.no/nyheter/distrikt/sorlandet/1.6451397 (besøkt av meg 30.11.09).
9. www.adressa.no/kultur/tv/article1216277.ece (besøkt av meg 30.11.09).
10. www.vg.no/helse/artikkel.php?artid=550621 (besøkt av meg 6.02.09).
11. Debattmøtet var arrangert av Morgenbladet og inkluderte Kristian Gundersen og Cato Schiøtz.
12. Det finnes her unntak, om enn relativt sjeldne. For eksempel hevdet medisinprofessor Tor K. Larsen under overskriften "Snåsalureri" i Dagbladet 5.01.09 at Joralf Gjerstad «har lurt tusenvis av nordmenn trill rundt», selv om han «visstnok ikke [har] skodd seg økonomisk på sitt kvakksalveri». Larsen la til at «det at Snåsamannen ikke vil la seg teste er sannsynligvis et uttrykk for at han er klar over at han bedriver humbug.»
13. "Snåsamannen blir rik", <http://e24.no/medier-og-reklame/article3349441.ece>. Førsteopplaget på 7000 bøker forsvant i løpet av en uke. Et nytt opplag på 50 000 var tilgjengelig fra midten av november.
www.aftenposten.no/kul_und/article2777783.ece (besøkt av meg 29.11.09).
14. <http://arkiv.na24.no/Nyhet/340858/Snåsamannens+PR-kupp.html>. Ifølge mediearkivene atekst og BuyAndRead har Adresseavisen, Dagbladet og VG skrevet mest om Snåsamannen.
15. Siri Jannicke Wasa Hoff påpeker det samme i en masteroppgave om folkelige helbredere, deriblant Snåsamannen, som ble ferdigstilt våren 2008. I en nylig publisert artikkel hevder hun at da hun i 2006 samlet inn sitt materialet var Snåsamannen en ukjent navn for mange utenfor Trøndelag, men at allerede da var noe i ferd med å skje: "Mediene som skrev om Gjerstad, var mer "seriøse" enn de som tidligere hadde skrevet om folkemedisin og folkelige behandlere, og menn og kvinner fortalte aviser og fjernsyn at de hadde fått hjelp av Gjerstads varme hender" (Hoff 2009:6).
16. I Märtha Louises tilfelle, for å trekke inn et kontrasterende eksempel, har den økonomiske dimensjonen vært debattert til det kjedsommelige, og da gjennomgående som dokumentasjon på at det *egentlig handler om penger*. Mange journalister synes å ha problemer med å tenke seg muligheten for at mennesker kan ha flere motiv samtidig. At det for eksempel er mulig både å tro på engler og samtidig ta betalt for englerelatert virksomhet. Tilsvarende fremstår det som selvinnløsende at det å avstå fra betaling uteslukker andre motiver enn ektefølt godhet.
17. Gudbrandsdølen, www.gd.no/kultur/boeker/article3850429.ece.
18. Om journalistikk og sekularisme, se Marshall 2009.
19. Dette er ikke særegent for norske forhold, men synes snarere å ha status som en felles vestlig diskurs, se Hjelm 2006.
20. For en nærmere behandling av dette, se "Märthas engler" (Kraft 2008) og "Menn som hater prinsesser og engler" (Kraft 2009).

LITTERATUR

- Allern, Sigurd 2001. *Nyhetsverdier. Om markedsorientering og journalistikk i ti norske aviser*. Oslo, Høyskoleforlaget.
- Allern, Sigurd 2009. "Flokkjakt med anfører." I: Sigurd Allern og Ester Pollack (red.) *Skandalenes markeds plass. Politikk, moral og mediedrev*. Bergen, Fagbokforlaget, s. 49–80.

- Allern, Sigurd og Pollack, Ester (red.) 2009. *Skandalenes markeds plass. Politikk, moral og mediedrev*. Bergen, Fagbokforlaget.
- Alver, Bente og Selberg, Torunn 1992. *Det er mer mellom himmel og jord. Folks forståelse av virkeligheten ut fra forestillinger om sykdom og behandling*. Sandvika, Vett og Viten forlag.
- Amundsen, Arne Bugge 1997. "Akkomodasjon og mirakler. Mellom gammel og ny tro omkring 1800." I: Ingvild Sælid Gilhus (red.) *Miraklenes tid*. Oslo, *KULTs skriftserie* 95, s. 141–153 .
- Bangstad, Sindre 2009. *Sekularismens ansikter*. Oslo, Universitetsforlaget.
- Eriksen, Anne 2009. "Kulturarv og kulturarvinger". I: *Nytt norsk tidsskrift*, nr 3–4, 26. årgang.
- Erlandsen, Arvid 2000. *Varmt hjerte og varme hender. Trollmannen fra Snåsa forteller til Arvid Erlandsen*. Namsos, Hojem Trykkeri.
- Gjerstad, Joralf 2004. *Det godes vilje. Minner fra liv og virke*. Trøndersk forlag.
- Gjerstad, Joralf 2006. *Å stå i lyset*. Steinkjer, Embla forlag.
- Hammer, Olav 2000. *Claiming Knowledge. Strategies of Epistemology from Theosophy to the New Age*. Ph.D.dissertation (upublisert versjon, seinere publisert på Brill).
- Hjelm, Titus 2006. "News of the Unholy. Constructing Religion as a Social Problem in the News Media. I: Sumiala-Seppänen, Knut Lundby og Raimo Salokangas *Implications of the Sacred in (Post)Modern Media*. Nordicom, Göteborg University, s. 63–78.
- Hoff, Siri Jannicke Wasa 2009. "Ja, vi tror på Snåsamannen". Fortellinger om folkemedisin i moderne massemedia". I: *Tidsskrift for Kulturforskning*, vol. 8, nr.3, s. 5–18.
- Hoff, Siri Wasa 2008. *Tro kan flytte fjell*. Hovedoppgave, Universitetet i Bergen.
- Hoover, Stewart M. 2006. *Religion in the Media Age*. London, Routledge.
- Højsgaard, Morten Thomsen 2005. "Gudstro i den danske offentlighed". I: Morten Thomsen Højsgaard og Hans Raun Iversen, *Gudstro i Danmark*. København, Forlaget Anis, s. 163–182.
- Jensen, Tim 2006. "Religion in the Newsrooms. Policies and Attitudes of Danish Editors and Journalists". I: Sumiala-Seppänen, Knut Lundby og Raimo Salokangas, s. 119–138.
- Kolloen, Ingar Sletten 2008. *Snåsamannen. Kraften som helbreder*. Finland, Gyldendal.

- Kraft, Siv Ellen 2008. "Märthas engler". I: *Nytt Norsk Tidsskrift*, 2, s. 122–134.
- Kraft, Siv Ellen 2009. "Menn som hater prinsesser og engler". I: (kronikk), Dagbladet.
- Landsverk, Johanne 2009. "Vitskap mot folketrø". I: *Forskerforum. Tidsskrift for forskerforbundet*, s.12–17.
- Ludvigsen, Lise og Storgaard Mikkelsen, Poul 2007. *Religion i det senmoderne samfund – mellem kritik og forsvar*. Viborg, Systime A/S.
- Loga, Jill 2002. "Godhetens makt i den politiske offentlighet". I: *Kvinneforskning*, 4, s. 32–39.
- Marshall, Paul et.al (red.) 2009. *Blind spot. When Journalists don't Get Religion*. Oxford, Oxford University Press.
- Mathisen, Stein 1997. "Magi i lokalavisen. Om en samisk trollmanns moderne hjelpeånd", i Torunn Selberg (red.) *Utopi og besvergelse, magi i moderne kultur, Kultskriftserie* 83.
- Rem, Tore 2002. "De kongelige møter folkets eventyrlyst", *Samtiden*, 2, s. 85–89.
- Smith, Joyce 2008. "Public". I: David Morgan (red.) *Key Words in Religion, Media and Culture*. London, Routledge, s. 148–158.
- Sumiala-Seppänen, Knut Lundby og Raimo Salokangas 2006. *Implications of the Sacred in (Post)Modern Media*. Nordicom, Göteborg University.

ENGLISH SUMMARY

In January 2009, the Norwegian Minister of Health Bjarne Håkon Hanssen told Norwegian newspapers that *Snåsamannen* – a healer in the folk religious tradition – had cured his son of colic in an attempt to understand and analyse the rather massive media attention that followed, I argue that the story was initially framed by journalists as a scandal, but that Hanssen and his supporters nevertheless "won" the case, and the sympathy of most contributors. Three main reasons are presented in order to explain this development. First, the unique position and popularity of *Snåsamannen* probably contributed positively to evaluations of the Health Minister's use of him. Second, representations of religion, in regard to *Snåsamannen* as well as to Hanssen's relationship to him, were based on what in the media public appears to be the established criteria of authentic and legitimate religion (old, free of cost, minimal and moderate). And third, the critics' choice of

a rationalistic discourse, including the ridicule of supporters, for various reasons proved problematic.

KEYWORDS

Snåsamannen, healing, Minister of Health, media coverage, scandal

Kwasifimifisken var antatt utdødd for 180 mill år siden. Overraskelsen var derfor stor da zoologen Marjorie Courtenay-Latimer, i 1938, oppdaget et eksemplar av fisken på et lokalt fiskemarked i Sør-Afrika. Fiskerne i området var ikke klar over at arten var utdødd og hadde derfor fisket på den i alle år. Dyret ble beskrevet og fikk navnet *Latimera Chalumnae*

Relieff av Mons Christensen